

druga vprašanja, nenazadnje mariborsko bogoslovje. Pogrešamo malo več samozavesti. Nenazadnje je Maribor drugo slovensko mesto. Nekateri pisci so preveč obremenjeni z nemško-slovenskimi odnosi. Ti vendar niso bili ključni momenti v zgodovini mesta. Vse do srede 19. stoletja skoraj niso čutili teh problemov. Bralec se na nekaterih mestih celo ustraši, da imajo nekateri avtorji nekoliko slabo vest zaradi odnosa slovenskih meščanov do nemških. Kje pa je zapisano, da moramo Slovenci vedno le izgubljati? Prvi slovenski zapis imena mesta je iz prve polovice 19. stoletja, Gradec si je v tem času ustvarjal dokončno nemško obliko svoje slovenske osnove. Verjetno tam in tudi pri nas nikomur na misel ne pride, da bi iz tega izvajal politične sklepe. Takšna je pač preteklost.

Ker vemo, da so nekatere razprave za drugi zvezek že v predalih, treba jih je le dokončati in zaokrožiti, upajmo, da bo kmalu izšel drugi zvezek, ki bo vseboval manjkajoči del. Čutiti je tudi osebnost, ki bi lahko vse te razprave zilne v monografijo. Če generacija, ki je sodelovala pri tem zvezku, ne bo pristopila k sintezi, te še dolgo ne bo. Upajmo, da se odgovorni posamezniki in pristojne oblasti ne bodo dale premamiti ljubljanskim strokovnim in finančnim obljubam. Od tod je pričakovati le medvedje usluge. Ključ za sintetično delo o zgodovini Maribora je v vseh pogledih v njem samem in pri njegovih prebivalcih. Še enkrat ali dvakrat bo treba stopiti skupaj. Zaradi stroke in zaradi Maribora!

Stane Granda

Rošte – Kolonkovec. Trst 1991. 155 strani.

V zgoščenem tekstu predstavlja pričujoči zbornik zgodovino tržaškega predmestja Rošte – Kolonkovec na interdisciplinaren način, poslužujoč se metode obravnav lokalne zgodovine. Predstavitev tega dela ima svoj smisel zaradi sporočilnosti in inherentne vrednosti. V zborniku so namreč predstavili vzpon in padec nekega predmestja v časovnem razmaku zadnjih 100 let, ki pomeni obenem vzpon in degradiranje povsem slovenskih krajev tik pod mestnim obzidjem.

Ekonomski razvoj Trsta v 18. in 19. stoletju pomeni tudi velik demografski razvoj tega jadranskega mesta. Naselitveni tokovi, ki so ga oplajali, so prihajali od vsepovsod, kot se to še danes rado sliši, predvsem pa iz neposrednega tržaškega zaledja. Postopoma se je ta slovenski val doseljevanja začel s pomočjo kulture in socializacijskih mehanizmov, stapljati z že obstoječim slovenskim življenjem teh krajev v homogeno celoto, kjer je asimilacija že povsem ponehala.

To veliko uradno središče je iz razlogov, ki jih lahko definiramo v lokalnih potrebah, ampak tudi za ladijski tovorni in potniški promet, potrebovalo velike količine zelenjave in vrtnin. Tržišče je bilo zahtevno, saj je furlanska konkurenca izsilila odlično kvaliteto proizvodov in premišljeno ceno. V tem gospodarskem vzponu je slovenska tržaška okolica nudila nekaj več za razvajane meščane in pretkane trgovce. Ponujala je specializirane »primizie«, torej zgodnje vrtnine v času, ko jih druga območja še niso mogla nuditi. Območje Kolonkovec in Rovt sta, kot nam je dano zvedeti v knjigi, primestni slovenski vasi, kjer je posest, označena v katastru, segala od kraškega roba do morja. Geomorfološke posebnosti so temu predelu tržaškega pomerija dajale prednosti, ki jih npr. Kras ni imel.

V Nacionalni politiki slovenskega Trsta, ki je bil med drugim leta 1910 »največji« slovenski urbani aglomerat, so tudi predmestja igrala pomembno vlogo. Z gospodarsko rastjo je namreč rastla tudi nacionalna zavest. Če je slovenski kapital v Trstu lahko v začetku tega stoletja zgradil Narodni dom »Balkan« za čedno vsoto 1.316.000 kron, pomeni to, da je bila slovenska akumulacija, ki se je vršila preko kapilarne mreže hranilnic in posojilnic, izredno visoka, v bistvu, kot je to ugotovil že Scipio Slataper, enakovredna italijanski.

Od te ugotovitve do planirane akcije priključitve k Italiji in agresivne obravnave slovenske večinske narodne skupnosti je bil le korak. Fašizem je ob vseh drugih raznarodovalnih načrtnih akcijah segel tudi po slovenski zemlji, osnovi za nacionalno samobitnost. Pod krinko velikih ljudskih gradenj je razlaščeval v imenu napredka najbolj produktivno slovensko okolico. Isto so ponavljali po letu 1954 novi italijanski oblastniki in isto se ponavlja še danes z izgradnjo cestne in železniške infrastrukture, ki je Kras spremenila v cementno arabesko.

Iz osnov premišljene lokalne zgodovine lahko včasih razberemo marsikaj, česar si ob taki publikaciji ne pričakujemo. Iz nanizanih člankov in razprav, ki so v tej povsem dvojezični publikaciji objavljeni, vzemo za ključ tihe asimilacije, kateri so Slovenci v Trstu vseskozi izpostavljeni. Gre v bistvu za dokaj enostavno enačbo in sicer za ekonomsko razlastitev ter za kulturno aseufacijo že razslojenega slovenskega prebivalstva. Če definiramo družino Kodrič – Šiškovič za tisti temeljni kamen, ki je s trdim delom, ko je ponujala tržaškemu tržišču na tone sveže solate dnevno, istočasno pa profit investirala v strdivarko ciljno usmerjenega violinista Črta Šiškoviča, lahko razumemo, da je bilo treba: 1. to družino razlastiti, 2. posplošiti, da je glasba nadnacionalna, 3. zanikati samobitnost Slovencev na tem območju, predvsem pa opozoriti manjšino, da so mesta na vrhu že zasedena.

V to tragiko tržaškega vsakdana je zbornik Rošte – Kolonkovec zarezal z govoricu znanosti na nivoju lokalne zgodovine in oral History. Divulgacija ponujenih tekstov med slovenskim in italijanskim prebivalstvom naj bi bila predpogoj za neko hipotetično boljše razumevanje, ki bi raslo na spoznanju, da sta dve kulturi bogatenje, vsiljena monokulturnost pa siromašenje skupnega prostora.

Boris Gombač